

Krytyka naukowa: wyzwania i formy

W numerze 3 (62) „Tekstualia” 2020 zajmujemy się zagadnieniami związanymi z krytyką naukową. Zastanawiamy się nad celami, funkcjami i kryteriami wartościowania stosowanymi w krytyce tekstu naukowego oraz ich hierarchią zarówno w kontekście rozwoju humanistyki cyfrowej (dr Katarzyna Gędas, IBL PAN), badań biosemiotycznych prowadzonych na styku humanistyki i przyrodoznawstwa (dr Katarzyna Machtyl, UAM), jak i w odniesieniu do konkretnych gatunków tekstu krytycznego (dr Anna Folta-Rusin, UJ) oraz indywidualnych projektów szeroko rozumianej refleksji krytycznej, takich jak ten Jarosława Marka Rymkiewicza, zakładający intencjonalne odejście od metodyczności i zwrócenie się przeciwko paradygmatowi naukowemu (Marcin Czardybon, UW).

We wspomnianym artykule Katarzyny Gędas zatytułowanym *Krytyka naukowa a humanistyka cyfrowa* zaprezentowany został przegląd problemów, z jakimi boryka się krytyka naukowa, oraz szans i możliwości, które stają przed nią otworem w związku z dynamicznym rozwojem humanistyki cyfrowej oraz wypracowaniem nowych narzędzi, pojawieniem się nowych pól badawczych i charakterystycznych dla niej metod. Autorka sytuuje swoje rozważania w kontekście parametryzacji oraz niekorzystnego dla humanistyki zjawiska, jakim jest wartościowanie badań prowadzonych w jej obrębie przy użyciu kryteriów stosowanych do oceny nauk ścisłych. Dostrzegając szanse stwarzane przez humanistykę cyfrową związane z upowszechnianiem i umiędzynarodowieniem oraz intensyfikacją badań interdyscyplinarnych, Katarzyna Gędas postuluje wypracowanie takich kryteriów, które pozwoliłyby na rzetelne wartościowanie wszystkich aspektów pracy badawczej humanisty, pracy niesprowadzalnej w ocenie do danych bibliometrycznych. Wśród wyzwań krytyki naukowej w dobie humanistyki cyfrowej autorka wymienia konieczność uwzględnienia w procesie wartościowania badań humanistycznych między innymi rosnącego znaczenia sztucznej inteligencji i coraz bardziej zaawansowanych algorytmów, rozwoju stylometrii oraz edytorstwa cyfrowego.

Z kolei w artykule *Stoik i kładka. Humanistyka, natura i kultura w perspektywie studiów nad nauką i biosemiotyką* Katarzyna Machtyl, przypominając, że podział na nauki przyrodnicze i humanistyczne implikuje dychotomię metodologiczną i/lub ontologiczną: naturalizm – antynaturalizm, proponuje krytyczne podejście do tego stanu rzeczy i przyjmuje orientację biosemiotyczną przełamującą opozycje między naturą i kulturą oraz między wspomnianymi naukami przyrodniczymi i humanistycznymi. To właśnie ku biosemiotyce powinna – według autorki – zwracać się krytyka współczesnej nauki,

ponieważ dzięki niej udaje się zlikwidować przepaść, która rozpościera się między ludzkim umysłem i tym, co go otacza.

Wśród form gatunkowych wypowiedzi krytycznej, takich jak polemika naukowa (w której od badacza oprócz sformułowania oceny wymaga się zaprezentowania własnej koncepcji badawczej, która wyjaśni więcej niż idee poprzednika), szkic krytyczny (sytuujący się na pograniczu eseju i recenzji) czy pamflet, największą bodaj popularnością cieszy się recenzja. To właśnie jej Anna Folta-Rusin poświęciła swój artykuł zatytułowany *Recenzja naukowa – gatunek wyróżniony. Próba opisu z recenzją literacką w tle*, badając teksty recenzenckie na temat studiów literackich wydanych w latach 2002–2019. Omawiając swoiste cechy recenzji naukowej, autorka skoncentrowała się w analizie także na zindywidualizowanych strategiach krytycznych przejawiających się naruszeniem konwencji stylistycznej charakterystycznej dla dyskursu naukowego, modyfikacjami kompozycyjnymi, wyeksponowaniem perspektywy badawczej obranej przez recenzenta. W punkcie dojścia Anna Folta-Rusin wyróżniła najczęściej spotykane we współczesnym literaturoznawstwie modele krytyki naukowej.

Osobną kwestią zasługującą z pewnością na poświęcenie jej całego numeru czasopisma jest rozpoznanie i opis tekstów, w których uprawia się krytykę naukową w formach o niskim stopniu normatywności gatunkowej, łączących możliwie najdalej idącą innowacyjność z różnymi odmianami stylizacji literackiej. Być może w przyszłości powrócimy na łamach „Tekstualiów” do tego zagadnienia.

Refleksję na temat krytyki naukowej w tym wydaniu „Tekstualiów” dopełnia artykuł Marcina Czardybona, w którym badacz skupia się na wymierzonym w ideał naukowości projekcie krytycznym Jarostawa Marka Rymkiewicza sformułowanym w jego późnych utworach łączących cechy eseju, rozprawy naukowej i fikcji.

Oddając do rąk Czytelników najnowszy numer „Tekstualiów”, zapraszamy również do lektury artykułu jubileuszowego i jubileuszowej rozmowy (skoncentrowanej wokół twórczości literackiej, naukowej i społecznej Piotra Miztnera), debiutów prozatorskich Małgorzaty Boryczki, Małgorzaty Kośli i Agnieszki Oszkodar-Morrison oraz wierszy Piotra Miztnera i Macieja Bujanowicza. Polecamy też Państwu uwadze teksty z działu Tłumaczenia, w którym nie zabrakło kolejnej części *Eureki* Edgara Allana Poego w przekładzie Mariana Polaka-Chlabicza, kolejnych wierszy Leśmiana przełożonych na język ukraiński przez Natalię Bełczenko i Walentynę Sobol, utworów poetyckich Piotra Miztnera w tłumaczeniu na język włoski pióra Małgorzaty Rygielskiej oraz węgierskojęzycznych wierszy serbskiej poetki Anny Terék w przekładzie na język polski autorstwa Magdaleny Garbacik-Balakovicz i Karoliny Wywrot. Całości dopełniają *Lesylwa* Leszka Szarugi, esej literaturoznawczy Wiery Meniak poświęcony projektowi poetyckiemu *Cynamon* Jurija Andruchowycza inspirowanemu twórczością Brunona Schulza oraz odpowiedzi Piotra Michałowskiego na pytania zamieszczone w ankiecie *Literatura polska 1918–2018*.